

**Державна наукова установа
"Книжкова палата України імені Івана Федорова"**

Аналітичний огляд

**Розвиток науки в Україні
(за матеріалами баз даних державної бібліографії
"Літопис авторефератів дисертацій" за 2013 р.)**

Київ • 2014

Мета дослідження: виявлення напрямів наукових досліджень в Україні за галузями науки, територіальною та гендерною ознаками.

Метод дослідження: бібліометричний аналіз.

Об'єкт дослідження: БД державної бібліографії "Літопис авторефератів дисертацій" за 2013 р.

Наукометрія — наука, що вивчає тенденції розвитку науки на основі аналізу публікацій, їх цитування та входження у наукометричні БД [12]. Процес наукознавчих досліджень у частині створення й аналізу бібліографічних відомостей був названий бібліометрією. Ця наука, що вивчає кількісні характеристики документного потоку, з'явилася на початку ХХ століття [9,10]

Універсальні бібліографічні БД є чудовим джерелом для здійснення наукометричних та бібліометричних досліджень [15].

Одним з напрямів діяльності Книжкової палати України є створення БД державної бібліографії авторефератів дисертацій, що формується відповідно до єдиних принципів відбору, бібліографічного опису, систематизації та предметизації [11,14] й чинних в Україні стандартів [2—5, 7—8].

Дисертаційні дослідження, що готуються до захисту в Україні, надходять у Книжкову палату України у формі автореферату дисертацій згідно із Законом України "Про обов'язковий примірник документів" [13].

Відповідно до ДСТУ 3017—95 "Видання. Основні види. Терміни та визначення" автореферат дисертації — наукове видання у вигляді брошури авторського реферату проведеного дослідження, яке подається на здобуття наукового ступеня [7].

Призначення автореферату дисертації — ознайомлення наукових працівників з основними ідеями та висновками дисертацій, внеском здобувача у розробку та вирішення наукової проблеми [1].

Щороку частка авторефератів дисертацій у загальному документальному потоці Книжкової палати України збільшується, і лише у 2012 році дещо зменшилась.

Критерії бібліографічного відбору інформації для електронної БД "Літопис авторефератів дисертацій" викладено у відповідних інструкціях, розроблених фахівцями Книжкової палати України. БД цього виду видань є вичерпним відображенням потоку авторефератів дисертацій, що надійшли в Книжкову палату України, і можуть слугувати інформаційною базою для виявлення тенденцій розвитку науки в Україні.

У діаграмах 2.2.1 і 2.2.2 наведено процентний та кількісний розподіл авторефератів дисертацій за класами Універсальної десятикової класифікації (УДК):

0 *Загальний відділ* — 5,48%, або 434 записи (67 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 367 — кандидата наук);

1 *Філософія. Психологія* — 4,14%, або 328 записів (71 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 257 — кандидата наук);

2 *Релігія. Теологія (богослов'я)* — 0,39%, або 31 запис (3 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 28 — кандидата наук);

3 *Суспільні науки* — 32,81%, або 2599 записів (388 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 2211 — кандидата наук) — друге місце серед загальної кількості досліджуваних документів;

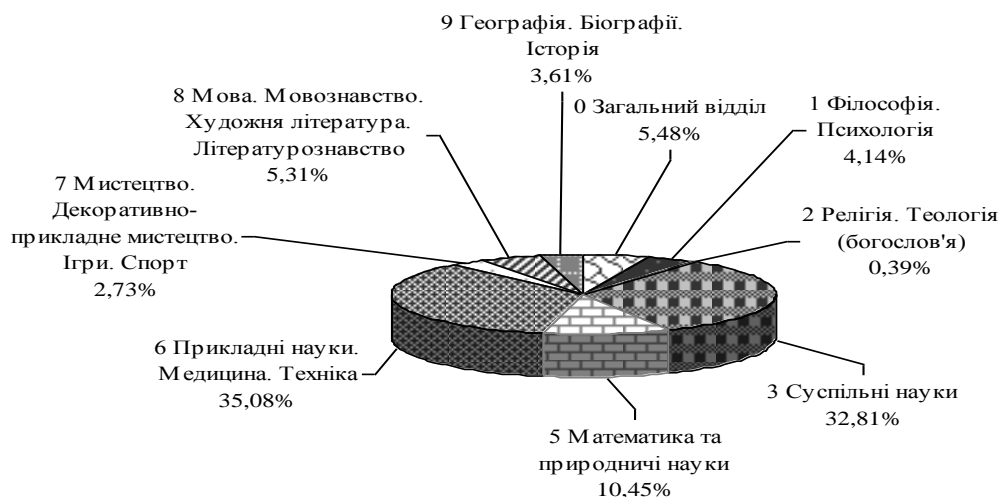
5 *Математика та природничі науки* — 10,45%, або 827 записів (134 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 693 — кандидата наук) — третє місце за загальною кількістю дисертаційних досліджень;

6 *Прикладні науки. Медицина. Техніка* — 35,08%, або 2779 записів (429 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 2350 — кандидата наук) — в цьому класі відображено найбільшу кількість записів (перше місце);

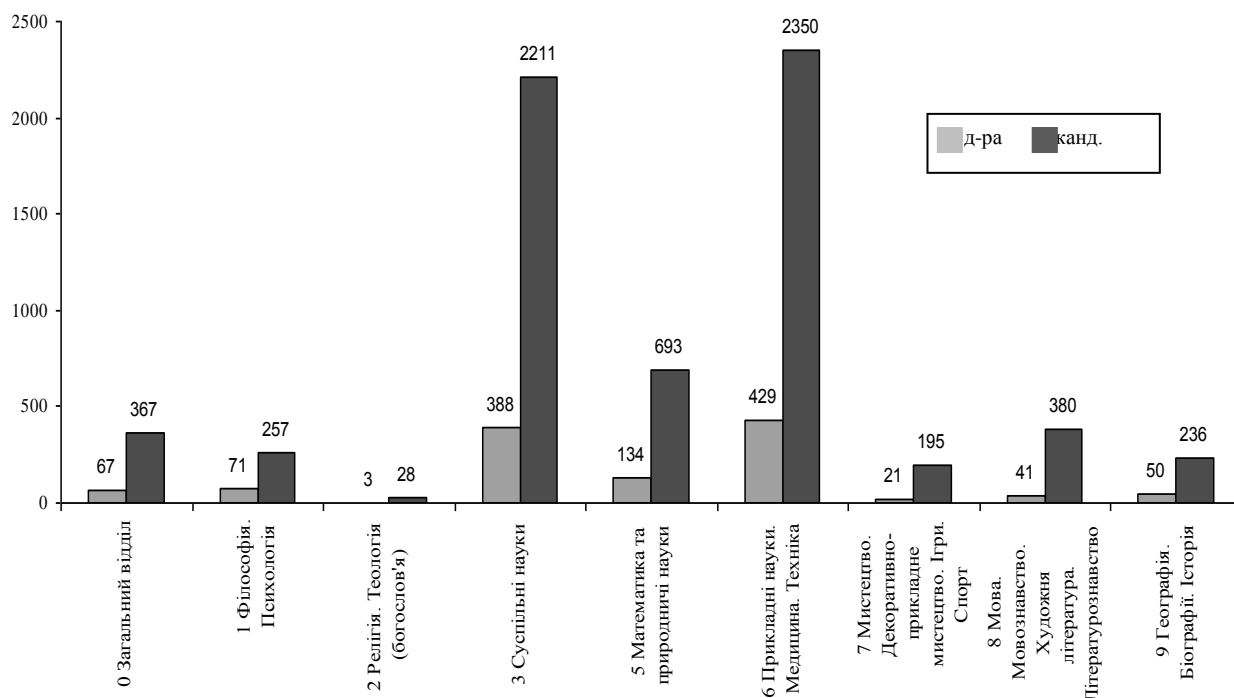
7 *Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт* — 2,73%, або 216 записів (21 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 195 — кандидата наук);

8 *Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство* — 5,31%, або 421 запис (41 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 380 — кандидата наук);

9 Географія. Біографії. Історія — 3,61%, або 286 записів (50 на здобуття наукового ступеня доктора наук та 236 — кандидата наук).

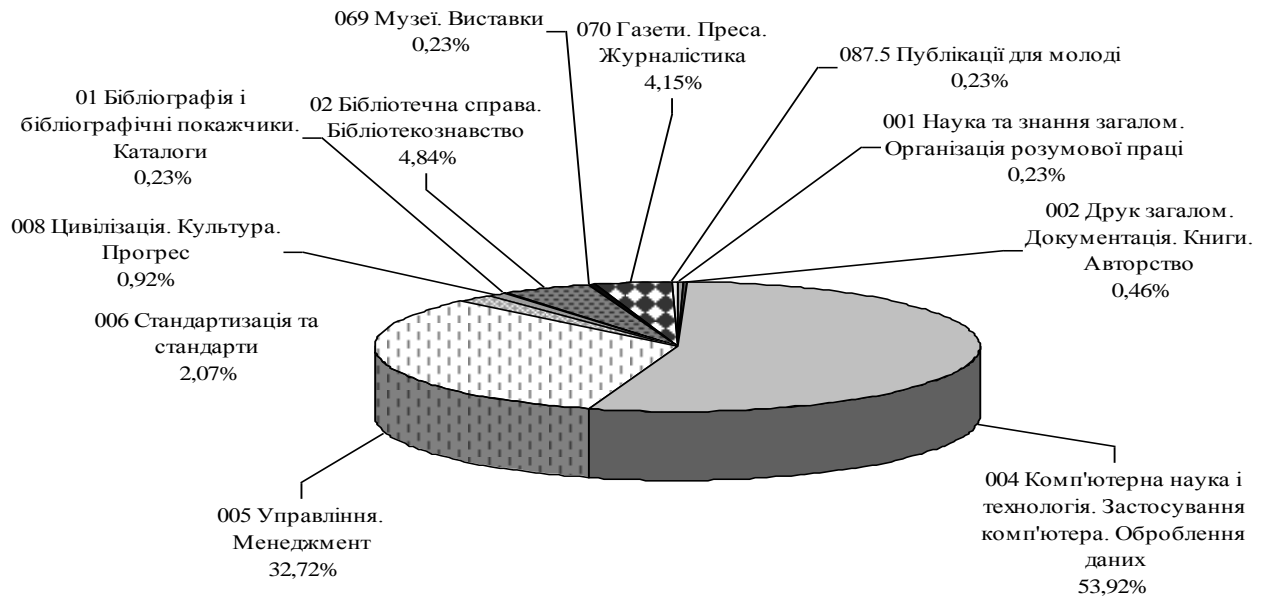
Діаграма 2.2.1. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за класами УДК

Діаграма 2.2.2. Кількісний розподіл авторефератів дисертацій за класами УДК та науковим ступенем

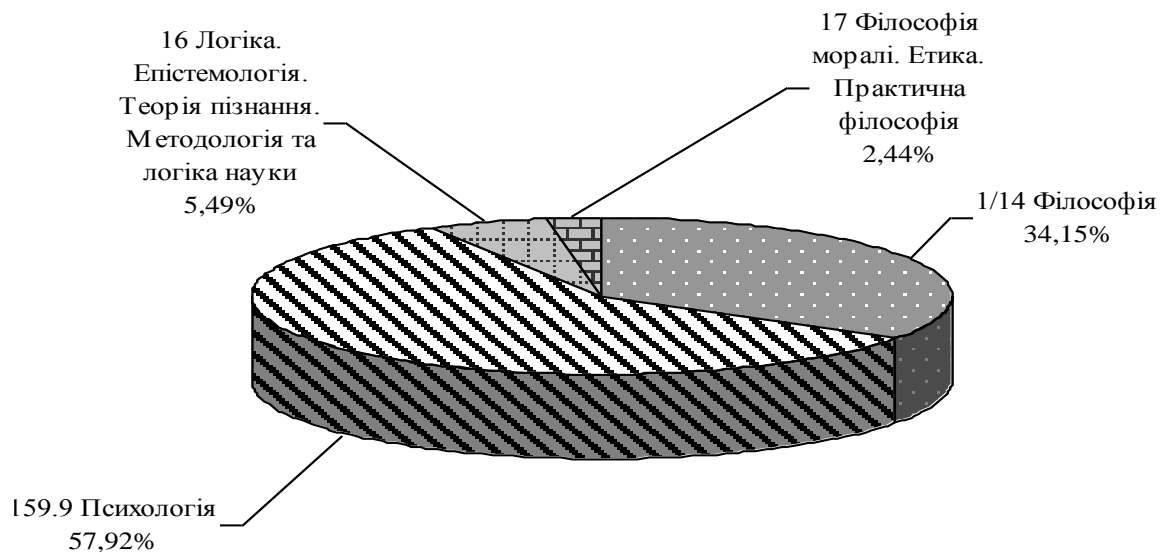
У діаграмах 2.2.3—2.2.11 наведено процентний розподіл авторефератів дисертацій за класами та розділами УДК.

Серед загальної кількості бібліографічних записів класу 0 Загальний відділ (діаграма 2.2.3) більше половини відображають публікації розділу 004 Комп'ютерна наука і технологія. Застосування комп'ютера. Оброблення даних (53,92%, або 234 записи), майже третину наукових робіт зафіксовано у розділі 005 Управління. Менеджмент (32,72% загальної кількості записів у класі, або 142 записи). Невелику частку становлять автореферати дисертаційних досліджень розділів 02 Бібліотечна справа. Бібліотекознавство (4,84%, або 21 запис) та 070 Газети. Преса. Журналістика (4,15%, або 18 записів). Інші розділи класу представлені незначною кількістю дисертаційних робіт, зокрема і такий розділ, як 01 Бібліографія і бібліографічні покажчики. Каталоги (0,23%, або 1 запис).

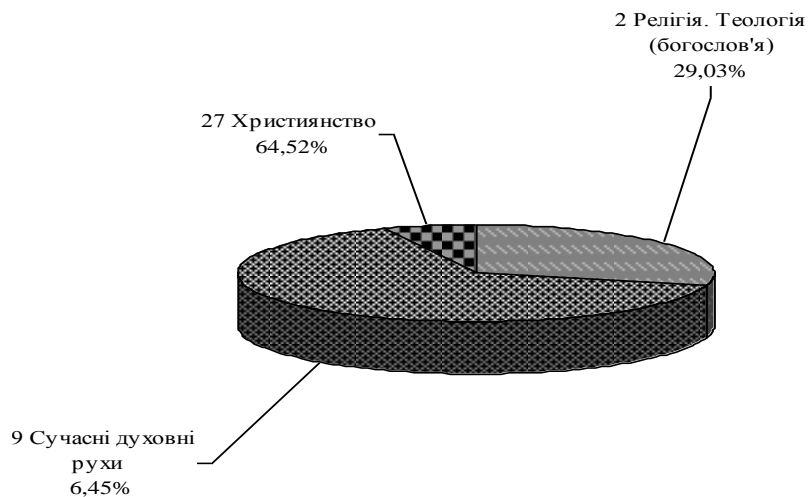
Діаграма 2.2.3. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 0 Загальний відділ

Перше та друге місце у класі 1 Філософія. Психологія (діаграма 2.2.4) поділили відповідно розділи 159.9 Психологія (57,92%, або 190 записів) та 1/14 Філософія (34,15%, або 112 записів). Незначною кількістю записів представлені розділи 16 Логіка. Епістемологія. Теорія пізнання. Методологія та логіка науки (5,49%, або 18 записів) та 17 Філософія моралі. Етика. Практична філософія (2,44%, або 8 записів).

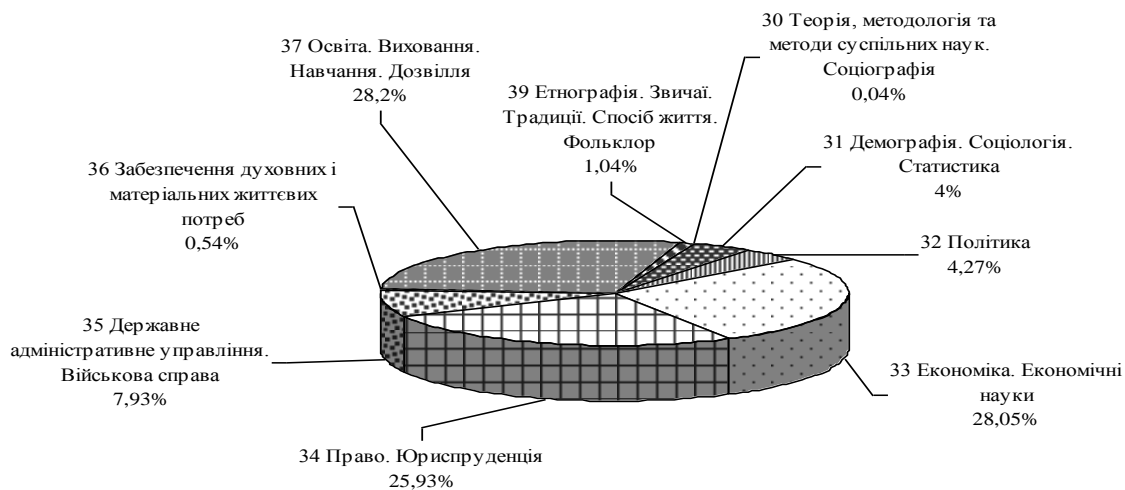
Діаграма 2.2.4. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 1 Філософія. Психологія

Лідирує у класі 2 Релігія. Теологія (богослов'я) (діаграма 2.2.5) розділ 27 Християнство (64,52%, або 20 записів), другу позицію займає розділ 2 Релігія. Теологія (богослов'я) (29,03%, або 9 записів), невеликою частиною представлений розділ 29 Сучасні духовні рухи (6,45%, або 2 записи), зовсім відсутні дисертаційні дослідження з питань інших релігій.

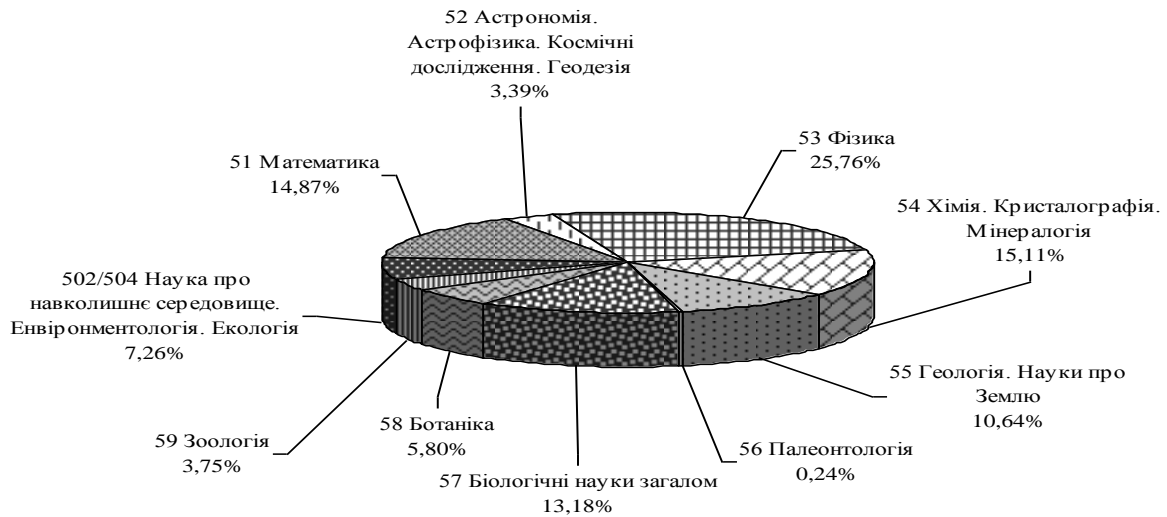
Діаграма 2.2.5. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 2 Релігія. Теологія (богослов'я)

У ході аналізу бібліографічних записів класу 3 Суспільні науки (діаграма 2.2.6) виявлено, що найбільше дисертаційних досліджень зафіксовано у розділі 37 Освіта. Виховання. Навчання. Дозвілля (28,2%, або 733 записи), лише на 1,5% менше наукових робіт відображено у розділі 33 Економіка. Економічні науки (28,05%, або 729 записів), третю позицію займають автореферати дисертацій, відображені у розділі 34 Право. Юриспруденція (25,93%, або 674 записи), четверту — 35 Державне адміністративне управління. Військова справа (7,93% або 206 записів). Невелику частку становлять наукові публікації розділів 32 Політика (4,27%, або 111 записів) та 31 Демографія. Соціологія. Статистика (4%, або 104 записи). Незначною кількістю назв видань представлені розділи 39 Етнографія. Звичаї. Традиції. Спосіб життя. Фольклор (1,04%, або 27 записів) та 36 Забезпечення духовних і матеріальних життєвих потреб (0,54%, або 14 записів), обмаль наукових робіт у розділі 30 Теорія, методологія та методи суспільних наук. Соціографія (0,04%, або 1 запис).

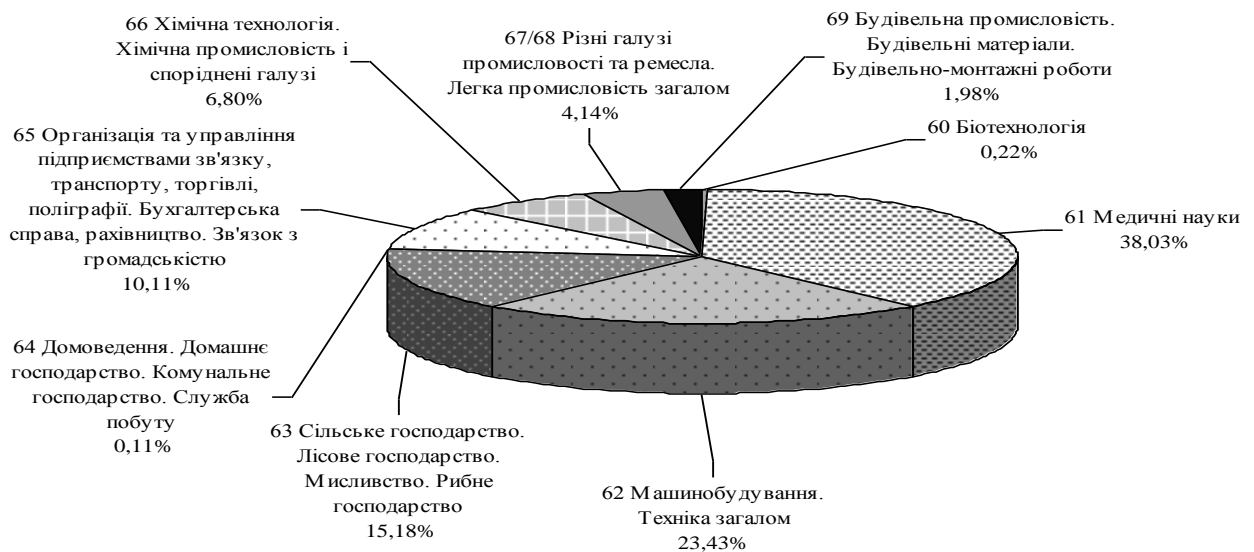
Діаграма 2.2.6. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 3 Суспільні науки

У класі 5 Математика та природничі науки (діаграма 2.2.7) четверту частину загальної кількості назв становить розділ 53 Фізика (25,76%, або 213 записів). Досить рівномірно розподілились записи розділів 54 Хімія. Кристалографія. Мінералогія (15,11%, або 125 записів), 51 Математика (14,87%, або 123 записи) та 57 Біологічні науки загалом (13,18%, або 109 записів). Невеликою частиною представлені розділи 55 Геологія. Науки про Землю (10,64%, або 88 записів), 502/504 Наука про навколишнє середовище. Енвіронментологія. Екологія (7,26%, або 60 записів), 58 Ботаніка (5,80%, або 48 записів), 59 Зоологія (3,75%, або 31 запис), 52 Астрономія. Астрофізика. Космічні дослідження. Геодезія (3,39%, або 28 записів). Найменша кількість записів у розділі 56 Палеонтологія (0,24%, або 2 записи).

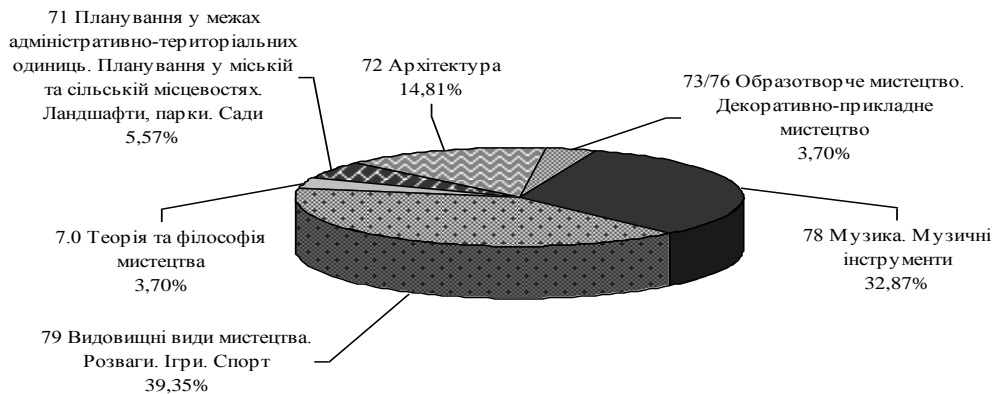
Діаграма 2.2.7. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 5 Математика. Природничі науки

Згідно з діаграмою 2.2.8 у класі 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка найбільше авторефератів дисертацій з медичних наук (38,03%, або 1057 записів), на другій сходинці — дослідження з машинобудування, техніки (23,43%, або 651 запис), на третій — з сільського, лісового господарства, мисливства, рибного господарства (15,18%, або 422 записи), на четвертій — з організації та управління підприємствами зв'язку, торгівлі та поліграфії (10,11% або 281 запис). Невелику частку становлять наукові роботи з хімічної технології (6,80%, або 189 записів) та різних галузей промисловості та ремесел, легкої промисловості (4,14%, або 115 записів); найменше дисертаційних досліджень — з будівельної промисловості (1,98%, або 55 записів), біотехнологій (0,22% або 6 записів) та домоведення, комунального господарства (0,11%, або 3 записи).

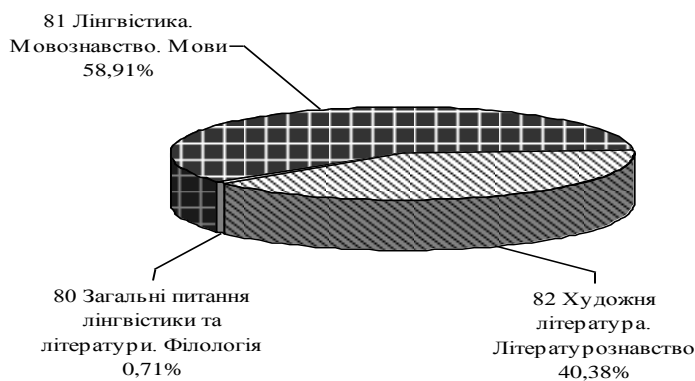
Діаграма 2.2.8. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка

Аналіз бібліографічних записів класу 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт (діаграма 2.2.9) дав змогу з'ясувати, що більш ніж третину загальної кількості назв становить розділ 79 Видовищні види мистецтва. Розваги. Ігри. Спорт (39,35%, або 85 записів), ще третина припадає на розділ 78 Музика. Музичні інструменти (32,87% або 71 запис). Досить значною частиною представлений розділ 72 Архітектура (14,81%, або 32 записи). Невелика кількість записів припадає на розділи 71 Планування у межах адміністративно-територіальних одиниць (5,57%, або 12 записів), 7.0 Теорія та філософія мистецтва та 73/76 Образотворче мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво (по 3,7%, або 8 записів відповідно). Відсутні публікації з фотографії, техніки, кінематографії.

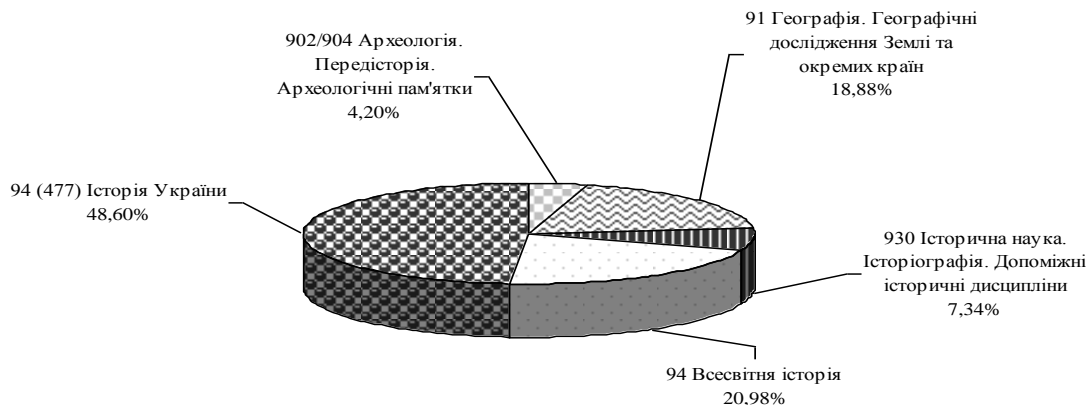
Діаграма 2.2.9. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт

Найбільшу частку у класі 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство (діаграма 2.2.10) становлять публікації розділу 81 Лінгвістика. Мовознавство. Мови (58,91%, або 248 записів), другу позицію займає розділ 82 Художня література. Літературознавство (40,38%, або 170 записів), 0,71%, або 3 записи інформують про автореферати дисертацій, присвячених загальним питанням лінгвістики та літератури, філології.

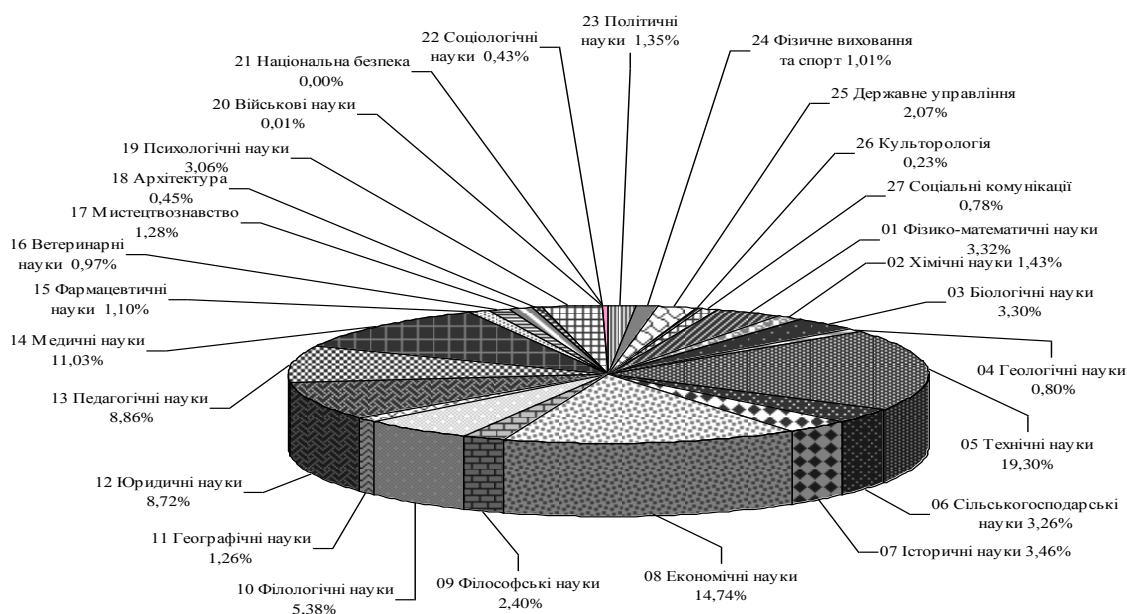
Діаграма 2.2.10. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство

Майже половину загальної кількості бібліографічних записів у класі 9 Географія. Біографії. Історія (діаграма 2.2.11) відображають дисертаційні дослідження розділу 94 (477) Історія України (48,60%, або 139 записів). Другу позицію займає розділ 94 Всесвітня історія (20,98%, або 60 записів); третє та четверте місця поділили відповідно розділи 91 Географія. Географічні дослідження Землі та окремих країн (18,88%, або 54 записів) та 930 Історична наука. Історіографія. Допоміжні історичні дисципліни (7,34%, або 21 запис). Недостатньою кількістю записів представлений розділ 902/904 Археологія. Передісторія. Археологічні пам'ятки (4,20%, або 12 записів), взагалі відсутні дисертаційні дослідження з краєзнавства та біографічних досліджень.

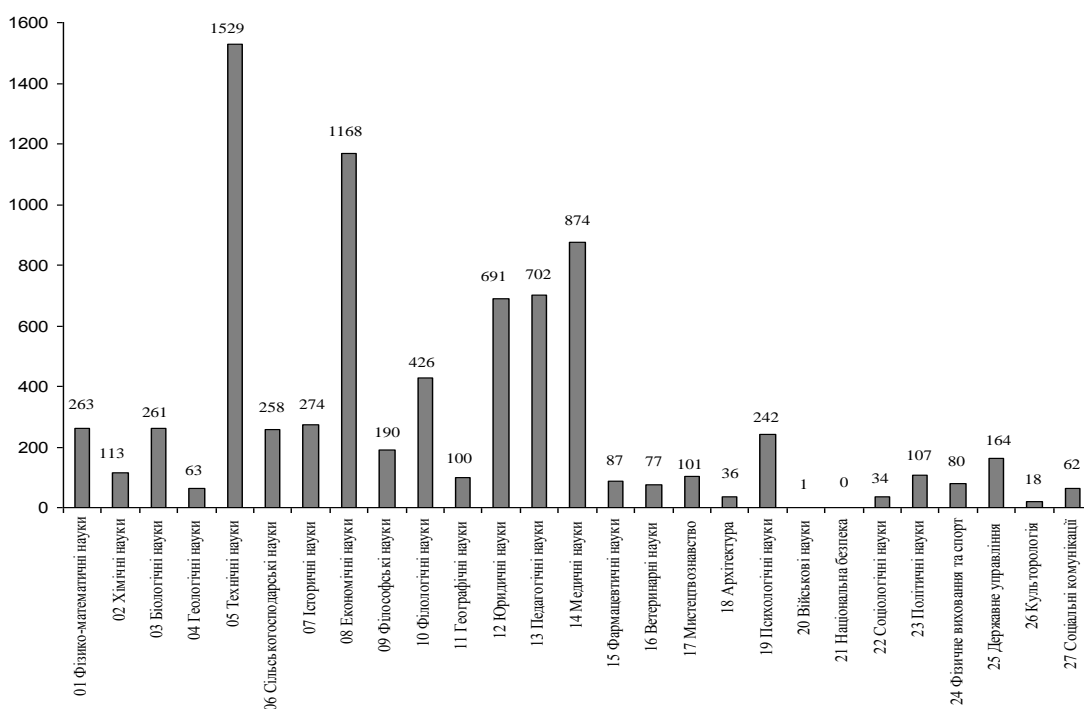

Діаграма 2.2.11. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за розділами УДК класу 9 Географія. Біографії. Історія

У діаграмах 2.2.12, 2.2.13 здійснено процентний та кількісний розподіл авторефератів дисертацій за галузями науки, згідно з переліком спеціальностей ВАК, за якими проводиться захист дисертацій. Аналіз бази даних "Літопис авторефератів дисертацій" дав змогу визначити, що лідирують наукові дослідження з технічних (1529 записів, або 19,30%) та економічних наук (1168 записів або 14,74%). Їх частка складає третину (34,04%) загальної кількості досліджуваних документів. Ще третина (33,99%) наукових робіт припадає на медичні (874 записи, або 11,03%), педагогічні (702 записи, або 8,86%), юридичні (691 запис, або 8,72%) та філологічні науки (426 записів, або 5,38%). Значною кількістю представлені автореферати дисертацій з історичних (274 записи, або 3,46%), фізико-математичних (263 записи, або 3,32%), біологічних (261 запис, або 3,30%), сільськогосподарських (258 записів, або 3,26%) та психологічних наук (242 записи, або 3,06%), невелика частина дисертацій з фармацевтичних, ветеринарних, геологічних, соціологічних наук, фізичного виховання та спорту, соціальних комунікацій, архітектури та культурології; лише 1 наукова робота (0,01%) з військових наук та взагалі відсутні дисертаційні дослідження з національної безпеки.

Діаграма 2.2.12. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за галузями науки

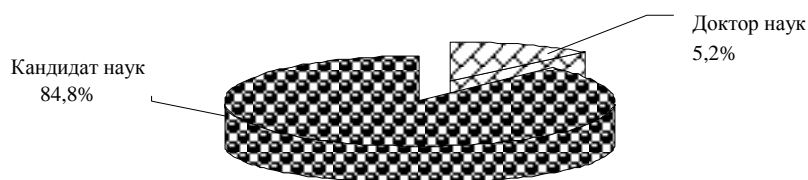
Діаграма 2.2.13. Кількісний розподіл авторефератів дисертацій за галузями науки

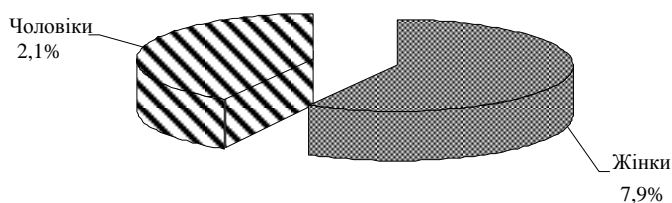
У діаграмах 2.2.14—2.2.17 та таблиці 2.2.1 представлено результати аналізу авторефератів дисертацій за науковим ступенем та гендерною ознакою здобувача.

Таблиця 2.2.1 — Розподіл авторефератів дисертацій за науковим ступенем та гендерною ознакою здобувача

Стать	Науковий ступінь		Разом
	доктор наук	кандидат наук	
Жінки	551	4035	4586
Чоловіки	653	2682	3335
Разом	1204	6717	7921

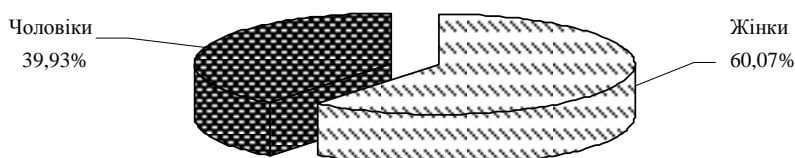
Діаграма 2.2.14. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за науковим ступенем здобувача

Діаграма 2.2.15. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за гендерною ознакою здобувача

Діаграма 2.2.16. Процентний розподіл авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук за гендерною ознакою здобувача

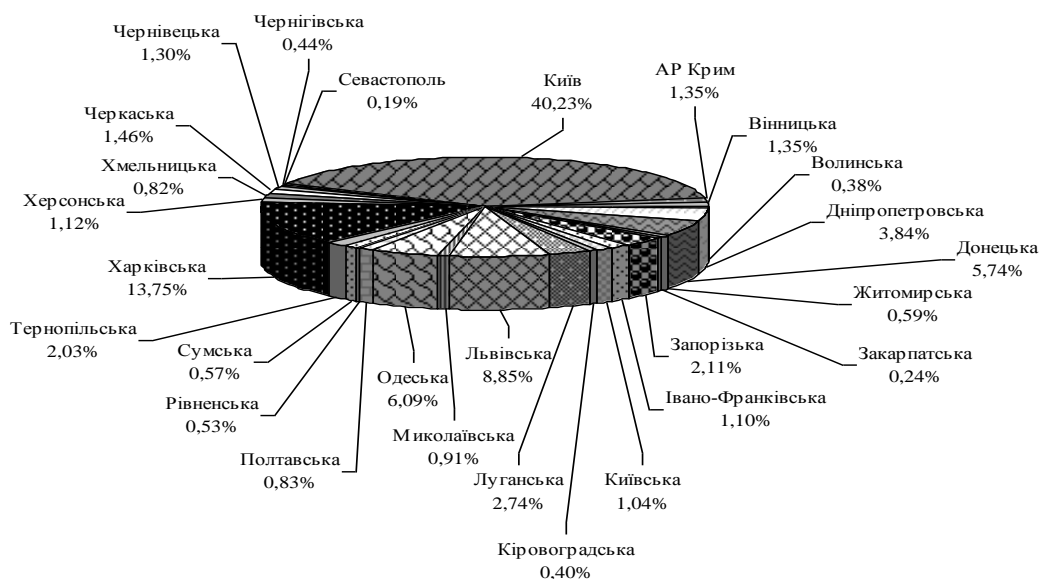

Діаграма 2.2.17. Процентний розподіл авторефератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук за гендерною ознакою здобувача

З наведених даних видно, що із масиву авторефератів дисертацій (7921 запис) кількість дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата наук становить 1204 записи, або 15,2% та 6717 записів, або 84,8% відповідно. Серед здобувачів наукового ступеня доктора або кандидата наук — 4586 жінки, або 57,9% загальної чисельності (551, або 45,76% — наукового ступеня доктора наук та 4035, або 60,07% — кандидата наук); чоловіків — 3335, або 42,1% загальної чисельності (653, або 54,24% здобувачів наукового ступеня доктора наук та 2682, або 39,93% — кандидата наук).

Безперечним лідером за кількістю наукових робіт, що захищаються на ступінь доктора та кандидата наук, згідно з даними, наведеними у таблиці 2.2.2 та діаграмі 2.2.18, є місто Київ (40,23%, або 3187 записів загальної кількості). На підставі аналізу бібліографічних записів можна виділити п'ять провідних центрів, де зареєстровано найбільше дисертаційних досліджень: Харківська (13,75%, або 1089 записів), Львівська (8,85%, або 700 записів),

Одеська (6,09%, або 482 записи), Донецька (5,74%, або 455 записів) та Дніпропетровська області (3,84%, або 304 записи). Найменшу кількість записів авторефератів дисертацій зафіксовано у Закарпатській області (0,24%, або 19 записів) та місті Севастополі (0,19%, або 15 записів).

Діаграма 18. Процентний розподіл авторефератів дисертацій за територіальною ознакою

Таблиця 2.2.2 — Розподіл авторефератів дисертацій за класами УДК, науковим ступенем здобувача та територіальною ознакою

Регіони	автореф. дисерт.	Науковий ступінь		Класи УДК																	
		доктор наук	кандидат наук	0		1		2		3		5		6		7		8		9	
				д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.	д-р	канд.
Автономна Республіка Крим	107	13	94	-	2	-	2	-	-	3	27	-	7	4	34	-	-	6	17	-	5
Вінницька	107	8	99	3	14	-	-	-	-	3	24	-	4	2	57	-	-	-	-	-	-
Волинська	30	3	27	-	2	-	2	-	-	2	8	1	7	-	8	-	-	-	-	-	-
Дніпропетровська	304	42	262	-	11	6	17	-	-	2	36	3	20	25	123	-	8	-	35	6	12
Донецька	455	70	385	8	30	-	2	-	-	28	135	4	22	22	129	-	8	2	42	6	17
Житомирська	47	3	44	-	-	-	3	-	5	1	20	-	-	2	16	-	-	-	-	-	-
Закарпатська	19	-	19	-	1	-	-	-	-	-	9	-	5	-	4	-	-	-	-	-	-
Запорізька	167	29	138	-	7	-	-	-	1	20	77	-	4	9	48	-	-	-	1	-	-
Івано-Франківська	87	13	74	-	2	-	-	-	-	-	4	5	10	8	52	-	-	-	5	-	1
Київська	82	17	65	-	-	-	-	-	-	5	41	-	-	9	16	-	-	-	-	3	8
Кіровоградська	32	-	32	-	-	-	-	-	-	-	26	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Луганська	217	47	170	2	11	6	10	-	-	23	83	2	1	14	45	-	1	-	6	-	13
Львівська	700	112	588	9	60	1	4	-	3	29	142	14	75	43	204	4	48	2	26	10	26
Миколаївська	72	10	62	-	4	-	-	-	-	10	18	-	-	-	23	-	-	-	6	-	11
Одеська	482	67	415	6	22	3	49	-	-	10	107	9	35	31	151	-	13	7	33	1	5
Полтавська	66	10	56	2	3	-	-	-	-	4	10	-	4	3	38	1	1	-	-	-	-
Рівненська	42	3	39	-	-	-	11	-	2	2	11	1	1	-	12	-	-	-	-	-	2
Сумська	45	6	39	-	-	-	-	-	-	5	10	1	10	-	19	-	-	-	-	-	-
Тернопільська	161	13	148	-	9	-	-	-	-	4	55	-	6	9	66	-	-	-	6	-	6
Харківська	1089	161	928	9	75	7	33	-	1	31	210	13	81	97	425	2	37	-	46	2	20
Херсонська	89	7	82	-	3	-	-	-	-	1	28	-	7	6	36	-	-	-	8	-	-
Хмельницька	65	4	61	-	5	-	-	-	-	1	35	1	-	2	18	-	1	-	-	-	2
Черкаська	116	13	103	-	2	-	-	-	1	13	67	-	3	-	5	-	-	-	9	-	16
Чернівецька	103	13	90	-	-	-	6	-	3	4	9	5	27	3	18	-	-	-	13	1	14
Чернігівська	35	-	35	-	2	-	-	-	-	-	23	-	-	-	4	-	-	-	-	-	6
м. Київ	3187	539	2648	27	102	48	118	3	12	187	996	75	358	140	785	14	78	24	127	21	72
м. Севастополь	15	1	14	1	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-	8	-	-	-	-	-	-
Всього:	7921	1204	6717	67	367	71	257	3	28	388	2211	134	693	429	2350	21	195	41	380	50	236

У таблиці 2.2.2 автореферати дисертацій розподілені за класами УДК, науковими ступенями здобувача та територіальною ознакою.

Аналіз бібліографічних записів класу 0 Загальний відділ показав, що найбільше дисертаційних досліджень на ступінь доктора та кандидата наук захищають у місті Києві (27 докторських та 102 кандидатських), друге місце займає Харківська область (9 докторських та 75 кандидатських), третє — Львівська (9 докторських та 60 кандидатських), четверте — Донецька (8 докторських та 30 кандидатських), п'яте — Вінницька (3 докторські та 14 кандидатських). Всі інші регіони представлені незначною кількістю дисертаційних робіт, або там їх взагалі не захищали.

Як свідчать дані класу 1 Філософія. Психологія половину наукових робіт знову таки підготували столичні науковці (48 докторських та 118 кандидатських), вагомою кількістю представлені Одеська (3 докторські та 49 кандидатських), Харківська (7 докторських та 33 кандидатські), Дніпропетровська (6 докторських та 17 кандидатських) та Луганська області (6 докторських та 10 кандидатських). Інші регіони представлені незначною кількістю наукових робіт, або ж такі зовсім відсутні.

У ході аналізу авторефератів дисертацій класу 2 Релігія. Теологія (богослов'я) встановлено, що кожне друге дисертаційне дослідження здійснено у місті Києві (3 докторські та 12 кандидатських), 5 кандидатських робіт підготовлено у Житомирській області, по 3 кандидатські у Львівській та Чернівецькій областях, 2 кандидатські — у Рівненській області та по 1 кандидатській в Запорізькій, Харківській та Черкаській областях. В інших регіонах дисертаційних робіт з цієї тематики не зареєстровано.

Лідерство за кількістю підготовлених до захисту наукових робіт у класі 3 Суспільні науки, як і у попередні роки, зберігається за науковцями столиці (187 докторських та 996 кандидатських). Другу позицію утримують їхні колеги з Харківської області — 31 докторська та 210 кандидатських, третю — з Львівської (29 докторських та 142 кандидатські), четверту — Донецької (28 докторських та 135 кандидатських). Досить значною кількістю дисертаційних досліджень представлені Одеська — 10 докторських та 107 кандидатських, Луганська — 23 докторські та 83 кандидатські та Запорізька області — 20 докторських та 77 кандидатських. У решті регіонів незначна кількість наукових робіт, і лише у місті Севастополі не зареєстровано жодного дисертаційного дослідження.

Більше половини усіх наукових робіт, за результатами аналізу бібліографічних записів авторефератів дисертацій класу 5 Математика та природничі науки здійснено у м. Києві (75 докторських та 358 кандидатських). Вагому частину досліджень захищають науковці з Харківської (13 докторських та 81 кандидатська), Львівської (14 докторських та 75 кандидатських), Одеської (9 докторських та 35 кандидатських) та Чернівецької областей (5 докторських та 27 кандидатських). Не зареєстровано жодного дисертаційного дослідження цього класу у Житомирській, Київській, Кіровоградській, Миколаївській та Чернігівській областях.

Третину бібліографічних записів класу 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка становлять наукові роботи, які здобувачі наукового ступеня захищають у столиці (140 докторських та 785 кандидатських). Значну кількість дисертаційних досліджень підготовлено науковцями Харківської області (97 докторських та 425 кандидатських). 43 докторські та 204 кандидатські підготували дисертанти Львівської, 31 докторську та 151 кандидатську — Одеської, 22 докторські та 129 кандидатських — Донецької, 25 докторських та 123 кандидатські — Дніпропетровської областей. Інші регіони представлені незначною кількістю наукових робіт.

За результатами аналізу авторефератів дисертацій класу 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Фотографія. Музика. Театр. Ігри. Спорт переважають дисертаційні роботи підготовлені у м. Києві (14 докторських та 78 кандидатських), авторами кожної четвертої є науковці Львівської області (4 докторських та 48 кандидатських). Харківська область представлена 2 докторськими та 37 кандидатськими дисертаціями, 13 кандидатських зафіксовано в Одеській області, по 8 кандидатських у Дніпропетровській, Донецькій областях та по 1 кандидатській в Луганській, Полтавській та Хмельницькій областях. У решті регіонів наукових робіт з цього напрямку не зареєстровано.

Столичні науковці, як показують дані класу 8 Мовознавство. Лінгвістика. Мови. Художня література. Літературознавство, підготували більше третини дисертаційних робіт — 24 докторські та 127 кандидатських. Кожну десяту підготували їх колеги з Харківської області (46 кандидатських). Значною кількістю представлені Донецька (2 докторські та 42 кандидатські), Одеська (7 докторських та 33 кандидатські), Дніпропетровська (35 кандидатських), Львівська області (2 докторські та 26 кандидатських) та Автономна Республіка Крим (6 докторських та 17 кандидатських). Інші регіони представлені незначною кількістю дисертаційних робіт, або ж такі взагалі відсутні.

Науковці міста Києва зберігають лідерство й за кількістю підготовлених до захисту дисертацій за тематикою, що об'єднується у класі 9 Географія. Біографії. Історія (21 докторська та 72 кандидатські), що становить третню частину робіт у класі. Досить вагомою часткою представлені роботи претендентами на науковий ступінь із Львівської (10 докторських та 26 кандидатських), Донецької (6 докторських та 17 кандидатських), Харківської (2 докторські та 20 кандидатських), Дніпропетровської (6 докторських та 12 кандидатських), Черкаської (16 кандидатських), Чернівецької (1 докторська та 14 кандидатських), Луганської (13 кандидатських), Київської (3 докторські та 8 кандидатських) та Миколаївської областей (11 кандидатських). У решті регіонів — незначна кількість дисертаційних досліджень або ж вони зовсім відсутні.

Кількісну характеристику бібліографічних записів з БД авторефератів дисертацій, уміщену у таблиці 2.2.3, розподілено за науковим ступенем, гендерною ознакою здобувача та територіальною ознакою.

Необхідно зазначити, що серед здобувачів наукового ступеня доктора наук найбільша частка жінок-дослідників — в Житомирській області та м. Севастополі (100% загальної чисельності у регіоні); понад три чверті науковців — у Автономній Республіці Крим (76,92%); більше половини у Черкаській (69,23%), Луганській (65,96%), Миколаївській, Полтавській (по 60%), Тернопільській (53,85%) та Одеській областях (52,24%); біля половини у м. Києві і лише у Волинській, Закарпатській, Кіровоградській, Рівненській та Чернігівській областях жінок-здобувачів ступеня доктора наук не зареєстровано. Серед здобувачів ступеня кандидата наук найвища частка жінок-учених у Кіровоградській області (84,38%); три чверті в Автономній Республіці Крим (77,66%) та Житомирській області (75%); більше половини в переважній більшості областей, містах Києві та Севастополі; 48,65% — в Івано-Франківській та 45,45% — Вінницькій областях.

Таблиця 2.2.3 — Розподіл авторефератів дисертацій за науковим ступенем, гендерною ознакою здобувача та територіальною ознакою

Регіони	Науковці				Науковий ступінь							
	всього, осіб	у т.ч. жінок	% заг. чисельності в регіоні	% заг. чисельності жінок	доктора наук				кандидата наук			
					всього, осіб	в т.ч. жінок	% заг. чисельності в регіоні	% заг. чисельності жінок	всього, осіб	в т.ч. жінок	% заг. чисельності в регіоні	% заг. чисельності жінок
Автономна Республіка Крим	107	83	77,57	1,81	13	10	76,92	1,81	94	73	77,66	1,81
Вінницька	107	47	43,93	1,02	8	2	25,00	0,36	99	45	45,45	1,12
Волинська	30	18	60,00	0,39	3	-	-	-	27	18	66,67	0,45
Дніпропетровська	304	162	53,29	3,53	42	7	16,67	1,27	262	155	59,16	3,84
Донецька	455	249	54,73	5,43	70	25	35,71	4,54	385	224	58,18	5,55
Житомирська	47	36	76,60	0,78	3	3	100,0	0,54	44	33	75,00	0,82
Закарпатська	19	13	68,42	0,28	-	-	-	-	19	13	68,42	0,32
Запорізька	167	90	53,89	1,96	29	12	41,38	2,18	138	78	56,52	1,93
Івано-Франківська	87	39	44,83	0,85	13	3	23,08	0,54	74	36	48,65	0,89
Київська	82	41	50,00	0,89	17	6	35,29	1,09	65	35	53,85	0,87
Кіровоградська	32	27	84,38	0,59	-	-	-	-	32	27	84,38	0,67
Луганська	217	157	72,35	3,42	47	31	65,96	5,63	170	126	74,12	3,12

Львівська	700	382	54,57	8,34	112	40	35,71	7,26	588	342	58,16	8,48
Миколаївська	72	47	65,28	1,02	10	6	60,00	1,09	62	41	66,13	1,02
Одеська	482	284	58,92	6,19	67	35	52,24	6,36	415	249	60,00	6,17
Полтавська	66	40	60,61	0,87	10	6	60,00	1,09	56	34	60,71	0,84
Рівненська	42	25	59,52	0,55	3	1	-	0,18	39	24	61,54	0,59
Сумська	45	22	48,89	0,48	6	2	33,33	0,36	39	20	51,28	0,50
Тернопільська	161	113	70,19	2,46	13	7	53,85	1,27	148	106	71,62	2,63
Харківська	1089	627	57,58	13,68	161	62	38,51	11,26	928	565	60,88	14,00
Херсонська	89	55	61,80	1,20	7	3	42,86	0,54	82	52	63,41	1,29
Хмельницька	65	43	66,15	0,94	4	1	25,00	0,18	61	42	68,85	1,04
Черкаська	116	76	65,52	1,66	13	9	69,23	1,63	103	67	65,05	1,66
Чернівецька	103	55	53,40	1,20	13	7	53,85	1,27	90	48	53,33	1,19
Чернігівська	35	19	54,29	0,41	-	-	-	-	35	19	54,29	0,47
м. Київ	3187	1827	57,33	39,85	539	272	50,46	49,37	2648	1555	58,72	38,53
м. Севастополь	15	9	60,00	0,20	1	1	100,0	0,18	14	8	57,14	0,20
Всього:	7921	4586		100,0	1204	551	45,76	100,0	6717	4035		100,0

За результатами аналізу бібліографічних записів авторефератів дисертацій, наведених у таблиці 2.2.4 можна побачити, що найбільше жінок-здобувачів наукового ступеня доктора наук зареєстровано у класах 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство (73,17% загальної чисельності у класі), 1 Філософія. Психологія (70,42%); дві третини — у класі 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт (66,67%); близько половини у класі 3 Суспільні науки (53,87%); досить вагома частина у класі 0 Загальний відділ (43,28%); близько третини у класах 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка (36,36%) та 5 Математика та природничі науки (33,58%); взагалі відсутні у класі 2 Релігія. Теологія (богослов'я). Переважну більшість наукових робіт жінок, які прагнуть здобути науковий ступінь кандидата наук, відображено знову-таки у класі 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство (90,53%); майже три чверті — у класі 1 Філософія. Психологія (73,15%); більше половини — у класах 3 Суспільні науки (66,30%), 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт (62,05%) та 2 Релігія. Теологія (богослов'я) (60,71%); близько половини у класах 5 Математика та природничі науки (52,38%), 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка (52,30%), 9 Географія. Біографії. Історія (52,12%) та 0 Загальний відділ (50,14%).

Таблиця 2.2.4 — Розподіл авторефератів дисертацій за науковим ступенем, гендерною ознакою здобувача та класами УДК

Основні класи УДК	Науковці				Науковий ступінь							
	всього, осіб	у т.ч. жінок	% заг. чисельності у класі УДК	% заг. чисельності жінок	доктора наук				кандидата наук			
					всього, осіб	у т.ч. жінок	% заг. чисельності у класі УДК	% заг. чисельності жінок	всього, осіб	у т.ч. жінок	% заг. чисельності у класі УДК	% заг. чисельності жінок
0 Загальний відділ	434	213	49,08	4,64	67	29	43,28	5,26	367	184	50,14	4,56
1 Філософія. Психологія	328	238	72,56	5,19	71	50	70,42	9,07	257	188	73,15	4,66
2 Релігія. Теологія (богослов'я)	31	17	54,84	0,37	3	-	-	-	28	17	60,71	0,42
3 Суспільні науки	2599	1675	64,45	36,52	388	209	53,87	37,94	2211	1466	66,30	36,33
5 Математика та природничі науки	827	408	49,33	8,90	134	45	33,58	8,17	693	363	52,38	9,00
6 Прикладні науки. Медицина. Техніка	2779	1385	49,84	30,21	429	156	36,36	28,31	2350	1229	52,30	30,45
7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт	216	135	62,50	2,94	21	14	66,67	2,54	195	121	62,05	3,00
8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство	421	374	88,84	8,16	41	30	73,17	5,44	380	344	90,53	8,53
9 Географія. Біографії. Історія	286	141	49,30	3,07	50	18	36,00	3,27	236	123	52,12	3,05
Всього	7921	4586		100,0	1204	551		100,00	6717	4035		100,00

Висновки

На підставі аналізу кількісних показників авторефератів дисертацій у БД "Літопис авторефератів дисертацій" за 2013 р. доведено:

1. Найбільшу кількість авторефератів дисертацій зареєстровано у класах 6 Прикладні науки. Медицина. Техніка (35,08%, або 2779 записів), 3 Суспільні науки (32,81%, або 2599 записів) та 5 Математика та природничі науки (10,45%, або 827 записів).

2. Найбільше дисертаційних досліджень за галузями науки, згідно з переліком спеціальностей ВАК, за якими проводиться захист дисертацій, здійснюється з технічних, економічних, медичних, педагогічних, юридичних та філологічних наук. Вагомою є частина авторефератів дисертацій з історичних, фізико-математичних, біологічних, сільськогосподарських та психологічних наук, лише 1 наукова робота підготовлена з військових наук та зовсім відсутні дисертаційні дослідження з національної безпеки.

3. Дисертаційні роботи на здобуття наукового ступеня доктора наук становлять менше, ніж шосту частину від усіх робіт, представлених до захисту в Україні — 15,2%, або 1204 записи у БД, усі інші — на здобуття наукового ступеня кандидата наук — 84,8%, або 6717 записів.

4. Україна дотримується гендерної рівності у підготовці наукових кадрів. Кількість жінок, що займаються науковою роботою, переважає над кількістю чоловіків і зростає з кожним роком. Загальна кількість жінок, котрі є здобувачами наукового ступеня, становить 57,9%, або 4586 осіб. При цьому серед здобувачів наукового ступеня доктора наук все ж таки переважають чоловіки — 54,24%, а жінки становлять 45,76%; серед кандидатів наук більшість за жінками — 60,07%, чоловіки становлять лише 39,93%.

5. Серед жінок-дослідників, які захищають дисертації на ступінь доктора наук, найбільша частка науковців зосереджена в м. Севастополі та Житомирській області; понад три чверті в Автономній Республіці Крим, у Черкаській, Луганській, Миколаївській, Полтавській, Тернопільській, Одеській областях; біля половини у місті Києві, і лише у Волинській, Закарпатській, Кіровоградській, Рівненській та Чернігівській областях жінок-здобувачів ступеня доктора наук не зареєстровано. Серед кандидатів наук найвища частка жінок-учених у Кіровоградській області; три чверті в Автономній Республіці Крим; більше половини в переважній більшості областей, містах Києві та Севастополі.

6. Наукові дослідження більшості жінок-здобувачів наукового ступеня доктора наук пов'язані із тематикою класів 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство, 1 Філософія. Психологія та 7 Мистецтво. Декоративно-прикладне мистецтво. Ігри. Спорт (62,05%); взагалі відсутні роботи жінок-науковців у класі 2 Релігія. Теологія (богослов'я). Серед праць жінок-здобувачів ступеня кандидата наук найбільше відображено знову-таки у класі 8 Мова. Мовознавство. Художня література. Літературознавство; три чверті — у класі 1 Філософія. Психологія; більше половини у всіх інших класах.

7. Провідними науковими центрами України є: м. Київ, Харківська, Львівська, Одеська, Донецька та Дніпропетровська області. Тут підготовлено найбільшу кількість наукових робіт, найменше в Закарпатській області та м. Севастополі.

Список використаної літератури

1. Афонін О. В. Українська книга в контексті світового книговидання / О. В. Афонін, М. І. Сенченко ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — К. : Кн. палата України, 2009. — 277 с. : іл., табл.
2. Библиографическая запись. Сокращение слов на русском языке. Общие требования и правила : ГОСТ 7.12—93. — [Взамен ГОСТ 7.12—77 ; введ. 1995—07—01]. — М. : Госстандарт России, 1995. — 17 с. — (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу).
3. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання (ГОСТ 7.1—2003, IDT) : ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. — Чинний від 2007—07—01. — К. : Держспоживстандарт України, 2007. — 47 с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).

4. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами : ДСТУ 7093:2009. — Чинний від 2010—04—01. — К. : Держспоживстандарт України, 2009. — 83 с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
5. Бібліографічний опис скорочення слів і словосполучень в українській мові. Загальні вимоги та правила (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ) : ДСТУ 3582:2013. — [На заміну ДСТУ 3582-97 : чинний від 2014—01—01]. — К. : Мінекономрозвитку України, 2014. — Ш, 15 с., включ. обкл. : табл., 29 см. — (Інформація та документація).
6. Видавнича галузь України у дзеркалі статистики та бібліографії : зб. аналіт. оглядів / за ред. М. І. Сенченка. — К. : Кн. палата України, 2012. — 92 с.
7. Видання. Основні види. Терміни та визначення : ДСТУ 3017—95. — Чинний від 1996—01—01. — К. : Держстандарт України, 1995. — 45 с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).
8. Издания. Государственные библиографические указатели. Общие требования : ГОСТ 7.61—90. — Дата введения 01.01.91. — М. : Изд-во стандартов, 1990. — 13 с. — (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу).
9. Коржановська Т. Розвиток науки в Україні (за матеріалами державного бібліографічного покажчика "Літопис авторефератів дисертацій") / Тетяна Коржановська // Вісник Книжкової палати. — 2013. — № 1. — С. 12—19.
10. Коржановська Т. Розвиток науки в Україні (за матеріалами державного бібліографічного покажчика "Літопис авторефератів дисертацій") / Тетяна Коржановська // Вісник Книжкової палати. — 2013. — № 2. — С. 10—14.
11. Методичні рекомендації щодо визначення класифікаційних індексів УДК для авторефератів дисертацій / матеріали підгот. Книжковою палатою України // Вісник Книжкової палати. — 2010. — №11. — С. 21—22 ; №12. — С. 16—17.
12. Основи наукових досліджень: категорії, поняття, терміни, нормативні документи : навч. посіб.-довід. / уклад.: Б. Білецький, О. Добржанський. — Чернівці : Технодрук, 2010. — 379 с.
13. Про обов'язковий примірник документів : Закон України від 9 квіт. 1999 р. № 595-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 22/23. — Ст. 199.
14. Розташування бібліографічних записів у бібліографічних покажчиках на основі Універсальної десятикової класифікації : таблиці класифікації / Кн. палата України ; [підгот. О. Устіннікова]. — К. : [б. в.], 2010. — 29 с.
15. Устіннікова О. Біля витоків державної бібліографії : (до 85-річчя "Літопису українського друку") / Ольга Устіннікова, Ніна Палащина // Вісник Книжкової палати. — 2009. — № 12. — С. 26—29.
16. Швецова-Водка Г. М. Бібліографічні ресурси України : заг. характеристика / Г. Швецова-Водка. — Рівне : РДГУ, 2000. — 205 с.